

11.10.2018

Vero-osasto/ Tulliyksikkö
Jaana Vehmaskoski

Esitys laiksi henkilötietojen käsittelystä Tullissa

1. Esitys ja lausuntopyyntö

Esityksen tarkoituksena on säätää uusi henkilötietojen käsittelyä Tullissa koskeva laki. Tullia koskevan lain uudistaminen on osa laajempaa Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden henkilötietojen käsittelyä koskevaa kokonaisuudistusta.

Esitysluonnos lähetettiin lausunnolle 27.6.2018. Lausuntoaika päättyi 15.8.2018.

Valtiovarainministeriö pyysi lausuntoa seuraavilta tahoilta. Tähdellä merkityt antoivat lausunnon tai ilmoittivat ettei heillä ole lausuttavaa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia*

Oikeuskanslerinvirasto *

Valtiovarainministeriön budjettiosasto* ja

julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekninen osasto*

Liikenne- ja viestintäministeriö*

Maa- ja metsätalousministeriö*

Oikeusministeriö*

Puolustusministeriö*

Sisäministeriö *

Sosiaali- ja terveysministeriö *

Työ- ja elinkeinoministeriö*

Ulkoministeriö*

Helsingin hallinto-oikeus*

Hätäkeskuslaitos *

Liikennevirasto *

Maahanmuuttovirasto *

Oikeusrekisterikeskus *

Pääesikunta

Poliisihallitus *

Rajavartiolaitoksen esikunta*

Rikosseuraamuslaitos*

Suojelupoliisi*

Keskusrikospoliisi*

Liikenteen turvallisuusvirasto*

Patentti- ja rekisterihallitus*
 Tietosuojavaltuutetun toimisto*
 Tulli *
 Valtakunnansyyttäjävirosto*
 Verohallinto*
 Viestintävirasto*
 Väestörekisterikeskus *
 Suomen asianajajaliitto *
 Suomen poliisijärjestöjen liitto ry*
 Tulliliitto ry
 Tullin Akavalainen Yhdistys ry
 Tullivirkamiesliitto ry *

2. Lausuntopalautteen keskeisiä kohtia

2.1 Yleisiä huomioita

Esityksen valmistelu

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotus on monilta osin yhteen sovitettu poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsittelyä koskevien lakiehdotusten kanssa. Sisäministeriö pitää lausuntonsa mukaan tärkeänä, että yhteen sovittamista jatketaan myös esitysten viimeistelyvaiheessa. Lisäksi myös eduskunka käsittelyssä olisi varmistettava säädös- ja pykäläviittausten sekä tarvittavin osin terminologian yhteensovittaminen.

Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnon mukaan ehdotuksen perustelu henkilötietosäännösten yhdenmukaistamisesta poliisin ja rajavartiolaitoksen tulevien säännösten kanssa silmällä pitäen rikostorjuntaa on myös syyttäjälaitoksen kannalta perusteltu tavoite. Yhdenmukaiset viranomaiskäytännöt luovat ennustettavuutta, edesauttavat yhteistyötä ja voivat parhaimmillaan johtaa resurssien tehokkaampaan allokaatioon.

Tullin henkilörekisterit

Sisäministeriö nosti lausunnossaan esiin, että Tulli ja Rajavartiolaitos tallettavat voimassa olevan lain mukaisesti yhteiskäyttöisiin järjestelmiin myös poliisin rekisterinpitoon kuuluvia tietoja, kuten henkilö- ja esinekuulutustietoja sekä tuntomerkkitietoja. Tulli ja Rajavartiolaitos voivat tallettaa tietoja poliisin rekistereihin suoraikäyttöisesti poliisin henkilötietolain nojalla. Sisäministeriö esitti perusteluissa selvennettäväksi, että kaikki Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteiskäyttöisiin järjestelmiin tallettavat tiedot eivät voimassa olevan lain mukaan oikeudellisesti kuulu näiden viranomaisten henkilörekisteriin, vaan rekisterinpito on tiettyjen tietojen osalta keskitetty poliisille.

Poliisihallitus katsoi lausunnossaan, että hallituksen esitysluonnoksen 6 ja 35 §:n perusteella pääosa tällä hetkellä poliisin rekisterinpidossa olevista poliisiasian tietojärjestelmän tiedoista (tuntomerkki-, kuulutus- ja turvallisuustiedot mukaan lukien) siirtyisivät kokonaisuudessaan Tullin rekisterinpitoon. Poliisihallitus kommentoi, että näin merkittävän muutoksen tarpeellisuutta ei ole ehdotuksessa perusteltu, eikä sen vaikutuksia arvioitu. Tämän johdosta poliisihallitus esitti lausunnossaan, että asiaan tulee jatkovalmistelussa kiinnittää huomiota asianmukaisesti perustellen ja mahdollisten muutosten vaikutukset arvioiden. Poliisihallituksen esittämä vaihtoehto olisi selkeyttää rekisterinpitovastuiden jakautumista lakiluonnoksen 35 §:ssä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausunnon mukaan luonnoksessa esitetyn perusteella näyttää siltä, että nykyisen tullivalvonnan tietojärjestelmän rekisteritietojen käyttö tulli- ja verovalvonnassa jäisi kokonaan sääntelemättä. Lausunnon mukaan näyttää siltä, että esitetty sääntely ei täytä tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan ja johdantokappaleessa 45 erityisiä edellytyksiä. Sikäli kuin tietoja rekisteröidään tulli- ja verovalvonnan tarkoitukseen, on lausunnon mukaan myös otettava huomioon perustuslakivaliokunnan kannanotot lailla säätämisen vaatimuksesta sekä sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan luonnoksen perustelut puuttuvat tältä osin täysin eikä rekisteröinnin mahdollista muuta rekisterinpitäjää koskevaa lainsäädäntöä mainita lainkaan perusteena säätämättä jättämiselle. Lausunnon mukaan ottaen huomioon rekisterinpitäjää koskeva luonnoksen 35 §:n säännöksen, tulee rekisteristä säätää Tullia koskevassa lainsäädännössä.

Myös oikeusministeriö viittaa perustuslakivaliokunnan käytäntöön ja toteaa, että ainakin voimassa olevan lain 5 §:n säännökset tullivalvonnan tietojärjestelmästä vaikuttaisivat mahdollistavan myös sellaisten tietojen käsittelyn, joita voidaan pitää perustuslakivaliokunnan tarkoittamana arkaluonteisten henkilötietojen käsittelynä. Tältä osin tulisi huomioida myös tietosuojasetuksen 10 artiklan edellytykset henkilötietojen käsittelylle. Oikeusministeriö huomauttaa, että mikäli tullivalvontatarkoituksessa on edelleen tarkoitus tallettaa Tullin tietojärjestelmiin kyseisenlaisia henkilötietoja, asiasta tulee nimenomaisesti säätää laissa. Tältä osin perustuslakivaliokunta on myös edellyttänyt, että rekisterien tietosäilytys ilmenee laista tyhjentävästi.

Taloudelliset vaikutukset

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että esitysluonnoksessa arvioitujen henkilöresurssivaikutusten mukaan sääntelyratkaisu aiheuttaa hallinnollista taakkaa sekä rekisterinpitäjälle että lakia soveltaville virkamiehille. Oikeusministeriön arvion mukaan yksinomaan käsittelytarkoitukseen perustuvan ja yksinkertaistetun sääntelyratkaisun aiheuttamaa hallinnollista taakkaa ei ole vaikutusarvioinnissa tunnistettu kaikilta osin. Lisäksi oikeusministeriön käsityksen mukaan sääntelyratkaisu aiheuttaisi sääntelyn painopisteen siirtymisen ohjeistukseen.

Hätäkeskuslaitoksen lausunnon mukaan lain muutoksen aiheuttama hallinnollinen ja taloudellinen rasite jää ehdotuksessa muiden kuin Tullin osalta kokonaan arvioimatta. Ehdotuksen esitys Tullin pääsystä hätäkeskustietojärjestelmään aiheuttaa merkittävät kustannukset Hätäkeskuslaitokselle niin palkkakuluina kuin järjestelmän muokkaamisenakin. Esimerkiksi se, että tieto voidaan hakea suoraan varotietokannasta ilman hätäkeskustietojärjestelmän muuta käyttöä tai "manuaalikyselyä" Hätäkeskuslaitokselta vaatii uuden toteutuksen järjestelmään. Lisäksi on huomioitava, että uutta hätäkeskustietojärjestelmää ollaan ottamassa vaiheittain käyttöön vuosien 2018 ja 2019 aikana, jolloin Hätäkeskuslaitoksella ei ole resursseja suunnitella ja toteuttaa nyt esitettyjä muutoksia järjestelmään.

Tullivirkamiesliitto ry toteaa taloudellisten vaikutusten osalta, että teknisten järjestelmien muutostöistä aiheutuvat kustannukset Tullille tulee rahoittaa lisämäärärahalla, joka kattaa täysimääräisesti muutostöistä aiheutuvat kustannukset sekä riittävän henkilötyövuosimäärän. Tullivirkamiesliiton mukaan järjestelmien muutostöitä ei voi rahoittaa nykyisten Tullille osoitettujen valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvion mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa.

Riskien arviointi

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnossa on kiinnitetty huomiota riskien arviointiin viitaten direktiivin 19 artiklan 1 kohtaan ja johdantokappaleisiin 51 ja 52. Lausunnossa on tuotu esiin, että erityisten henkilötietoryhmien lisäksi riskejä liittyy esimerkiksi laajamittaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka koskee suurta rekisteröityjen määrää. Tällaista käsittelyä olisi erityisesti mahdolliset lakiehdotuksen soveltamiseen liittyvät rekisterien väliset vertailut. Lisäksi esimerkiksi rikostiedusteluun liittyvällä

henkilötietojen käsittelyllä voi olla merkitystä yhdenvertaisuuden toteutumiseen, riippuen siitä, kohdistuisiko henkilötietojen käsittely yksittäiseen henkilöön vai henkilöryhmiin. Lausunnon mukaan tältä osin vaikutuksia ei ole kuitenkaan arvioitu tarkemmin. Lisäksi lausunnon mukaan esitykseen sisältyvät väljät ja tulkinnanvaraiset säännökset muodostavat jo sinällään riskin ja riskien arviointiin tulee jatkovalmistelussa kiinnittää erityistä huomioita.

Valvonta

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan esitys sisältää ehdotuksia, jotka merkittävällä tavalla lisäisivät ohjeistuksen ja laintulkinnan merkitystä. Rikostiedustelua varten tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn tehokas valvonta saattaisi käytännössä olla lähes ylivoimaista, koska ehdotettu sääntely olisi väljää, tallentamiskynnys olisi matala ja jättäisi runsaasti tulkinnanvaraa lain soveltajille. Lausunnon mukaan esitettyä henkilötietojen käsittelyä merkityksellisyyden arviointia varten ei voisi tehokkaasti valvoa lainkaan, koska esitetty säännös mahdollistaisi Tullille oikeuden rekisteröidä tietojärjestelmään henkilötietoja, ilman niiden käyttötarkoituksen, sisällön tai rekisteröimisedellytysten määrittelyä. Edelleen lausunnon mukaan esityksessä ei ole käsitelty henkilötietojen käsittelyn valvonnan kehittämistä, sisäisen laillisuusvalvonnan tuloksia, riittävyyttä tai tämän lakiehdotuksen edellyttämiä muutostarpeita laillisuusvalvontaan. Täten lausunnon mukaan valvontaan tulee jatkovalmistelussa kiinnittää huomioita.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Oikeuskanslerin lausunnon mukaan säätämisjärjestysperusteluissa on tarpeen selkeämmin vielä esittää, vastaako ja miten esitys vastaa EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja tietosuojasetuksen vaatimuksia varsinkin siltä osin kuin esitys laajentaa Tullin mahdollisuuksia tietojenkäsittelyyn. Perustuslakivaliokunnan vuoden 2018 käytännön (erityisesti PeVL 14/2018 vp. ja PeVL 15/2018 vp.) mukaisesti perustuslain 10 §:ään liittyvä arviointi on laajalti sen arviointia, vastaako ehdotus EU:n tietosuojasetusta ja vastaavasti tietosuojadirektiivin soveltamisalalla tietosuojadirektiiviä. Rikosanalyysin ja rikostiedustelun sekä 2 luvun 5 §:n 3 momentissa tarkoitettujen tietojen arvioinnin osalta vielä selvemmin arvioitava, täyttyvätkö kaikki ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä asetetut vaatimukset.

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että esitysluonnoksen yleisperusteluissa viitataan usealta osin asianmukaisesti EU:n tietosuojalainsäädäntöön, ja yksityiskohtaisissa perusteluissa tuodaan pääsääntöisesti melko kattavasti esiin lakiehdotusten suhde perustuslakiin erityisesti yksityiselämän suojan osalta. Oikeusministeriön arvion mukaan esitysluonnoksessa on kuitenkin vielä tarkentamistarvetta siltä osin kuin on kyse kansallisen liikkumavaran käytöstä. Esitysluonnoksessa ei myöskään tehdä riittävästi selkoa siitä, millä perusteella eräiden voimassa olevaa lainsäädäntöä pidemmälle menevien rajoitusten arvioidaan olevan direktiivin salliman liikkumavaran puitteissa, ottaen huomioon direktiivissä säädetyn henkilötietojen suojan minimitaso, ja millä tavoin tätä liikkumavaraa käytettäessä on huomioitu perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset.

Oikeusministeriön lausunnossaan esittämän arvion mukaan myös rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalla on syytä arvioida huolella erityislainsäädännön tarvetta. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan erityislainsäädännössä ei tulisi säätää asioista, joista jo säädetään yleislaissa. Kuitenkaan esimerkiksi käsiteltävät henkilötiedot eivät ilmene yksityiskohtaisesti direktiivistä, eikä niitä pystytä yksilöimään kansallisessa yleislaissa, jonka soveltamisala on verrattain laaja. Lausunnon mukaan käsiteltävien henkilötietojen osalta on syytä kiinnittää edelleen huomiota perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöön. Nämä huomiot koskevat erityisesti 1. lakiehdotuksen 2 lukua ja lisäksi ainakin 1. lakiehdotuksen 6 lukua ja 7 luvun 34

§:ää. Oikeusministeriön mukaan sääntelyn tarpeellisuutta ja päällekkäisyyttä tulisi arvioida siitä näkökulmasta, mikä on tarpeen tai välttämätöntä yleissäädöksen täydentämiseksi. Sääntelyn tulee myös pysyä sallitun liikkumavaran puitteissa.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan esitysluonnoksesta puuttuu myös kokonaan esitysluonnoksen arviointi suhteessa oikeusturvaa koskevaan perustuslain 21 §:ään. Lisäksi oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että perusteluissa ei kaikilta osin riittävästi avata oikeasuhtaisuuden periaatetta ja sitä, millä tavoin ehdotetun sääntelyn arvioidaan olevan oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Oikeasuhtaisuudella ei tarkoiteta pelkästään sitä, turvataanko rekisteröityjen perusoikeudet ja edut säätämällä laissa tarvittavista suojatoimenpiteistä, vaan myös sitä, että sääntely ei saisi mennä pidemmälle kuin on välttämätöntä tavoiteltuun päämäärään nähden.

Liikenne- ja viestintäministeriön lausunnon mukaan suhdetta perustuslakiin on arvioitu lähinnä henkilötietojen suojan näkökulmasta. Esityksessä ei ole laajemmin arvioitu vaikutuksia luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan. Hallituksen esitysluonnoksen lakiehdotusten ja perustelujen valossa jää liikenne- ja viestintäministeriön mukaan epäselväksi voitaisiinko henkilötietorekistereihin tallentaa tietoja, jotka kuuluvat yksityiselämän suojan tai luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan perusoikeuden ydinalueelle ja olisiko näiden tietojen käsittelyssä noudatettava joitakin erityisiä suojatoimenpiteitä. Tällaiset tiedot voisivat esimerkiksi sisältää sähköisen viestinnän sisältötietoa (kuten sähköposti-viestin sisältö) taikka muita sähköisen viestinnän käyttöön liittyviä tunnistamistietoja. Esityksestä ei käy myöskään ilmi millä edellytyksillä tällaisia tietoja voitaisiin rekistereistä luovuttaa. Lakiehdotusta tulisi täten liikenne- ja viestintäministeriön mukaan täydentää arviolla sääntelyn vaikutuksista luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan.

2.2 Laki henkilötietojen käsittelystä Tullissa

1 luku – Yleiset säännökset

Tietosuojavaltuutetun lausunnon mukaan esityksessä ei ole selkeästi tuotu esille mihin henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan tietosuoja-asetusta ja mikä osa esityksestä kuuluu rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 soveltamisalaan. Tätä tulisi lausunnon mukaan jatkovalmistelussa täsmentää.

1 luvun 1 § - Soveltamisala

Oikeusministeriö toteaa, että kokonaisuutena 1 §:n soveltamisalasäännös ei juurikaan vastaa lakiehdotuksen sisältöä siltä osin kuin on kyse tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalan välisestä rajauksesta. Soveltamisalasäännöksen valossa lakiehdotusta sovellettaisiin lähtökohtaisesti kaikkeen Tullin henkilötietojen käsittelyyn. Lakiehdotuksen sisältö kuitenkin vaikuttaisi painottuvan lähes kokonaan rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalle. Lausunnon mukaan soveltamisalasäännöksen suhdetta lakiehdotuksen muihin säännöksiin olisi syytä arvioida uudelleen jatkovalmistelun aikana.

1 luvun 2 § - Suhde muuhun lainsäädäntöön

Oikeusministeriön lausunnon mukaan ehdotetussa 2 §:ssä lakiehdotuksen säännökset kytkeytyvät samanaikaisesti sekä yleisen tietosuoja-asetuksen että rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan, minkä lisäksi siinä viitataan julkisuuslakiin. Tämä aiheuttaa esitykseen rakenteellisen ongelman tietosuoja-asetuksen soveltamisen osalta. Ehdotetun 1. lakiehdotuksen 2 §:n 2 kohdan mukaan, jollei tässä laissa toisin säädetä, henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan yleistä tietosuoja-asetusta. Oikeusministeriön lausunnossa korostetaan, että henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan kuitenkin yleistä tietosuoja-asetusta suoraan asetuksen nojalla. Kansallisella lailla ei voida tästä toisin säätää. Kansallinen

lainsäädäntö on mahdollista ainoastaan siltä osin kuin asetus sallii sen nimenomaisesti. Siinäkin tapauksessa kansallisen lain tulee olla yleisen tietosuoja-asetuksen mukaista, eli pysyä sen salliman liikumavaran puitteissa. Lausunnon mukaan esitys edellyttää sovellettavan yleislainsäädännön tunnistamisen osalta perusteellista uudelleenarviointia jatkovalmistelussa. Jos lakiehdotusta on tarkoitus ehdotetun 1 §:n mukaisesti soveltaa kaikkeen Tullin henkilötietojen käsittelyyn, esityksen perusteluissa tulisi myös tehdä yksityiskohtaisesti selkoa, miltä osin Tullin henkilötietojen käsittelyn arvioidaan kuuluvan rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan ja miltä osin tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan.

2 luku - Henkilötietojen käsittely

Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnon mukaan ehdotukset koskien henkilötietojen käsittelyä rikosten syyteharkintaan saattamisessa ovat kannatettavia ehdotuksen perusteluiden mukaisesti.

Käsittelytarkoituksiin perustuva sääntelytekniikka

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää lausuntonsa mukaan sääntelytekniikan muutosta sinänsä perusteltuna ja että se vastaa Euroopan unionin tietosuojalainsäädännössä tapahtuneita muutoksia. Lausunnon painotetaan kuitenkin, että sääntelytekniikan muutos ei kuitenkaan saa johtaa EU:n tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivissä (EU) 2016/680 määritellyn suojan tason oikeudelliseen tai tosiasialliseen heikentymiseen sekä perustuslain 10 §:n edellyttämän tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimusten heikkenemiseen.

Sisäministeriö pitää lausuntonsa mukaan käsittelytarkoitukseen perustaiseen sääntelytapaan siirtymistä tarkoituksenmukaisena ratkaisuna. Vastaava ratkaisu on omaksuttu myös meneillään olevassa poliisin henkilötietolain uudistuksessa. Henkilötietojen rekisteröinnin tavoite ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ilmenevät sisäministeriön näkemyksen mukaan riittävän täsmällisesti käsittelytarkoituksia koskevista säännöksistä samalla kun sääntelyn tarpeetonta yksityiskohtaisuutta on onnistuttu karsimaan merkittävästi. Esityksen käsittelytarkoituksiin perustuvan sääntelyn mahdollisten haittojen arvioinnin yhteydessä on todettu, että ns. massahaut eivät ole sallittuja perusoikeussääntelyn ja tietosuojalainsäädännön vaatimukset huomioiden. Sisäministeriön lausunnon mukaan jatkovalmistelussa olisi mukaan hyvä tarkentaa, miltä osin perusoikeudet ja tietosuojalainsäädäntö edellyttävät hakujen rajaamista. Rekisterien käyttäjien ohjeistaminen hakujen tekemisessä on myös tarpeellista. Perusteluissa olisi kuitenkin hyvä huomioida, että turvallisuusviranomaisten tehtävien suorittamiseksi tarpeellinen henkilötietojen käsittely edellyttää usein myös laajojen tietojoukkojen käsittelyä.

Suojelupoliisi pitää lausuntonsa mukaan yhdenmukaista lainsäädäntötaparatkaisua poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsittelyä koskevien lakiluonnosten kanssa perusteltuna.

2 luvun 4 § - Henkilön perustietojen käsittely

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan yleisesti, että on sinänsä perusteltua tarkastella kriittisesti yksityiskohtaiseen rekisterisääntelyyn perustuvaa mallia uudistetun EU:n tietosuojalainsäädännön valossa. Lausunnon mukaan esitysluonnoksen tavoitteesta huolimatta ehdotettu malli, jossa käsiteltävät henkilötiedot luettelaisiin tyhjentävästi 4 §:ssä siten, että ne koskisivat kaikkia henkilörekistereitä, mutta mahdollistamalla minkä tahansa luettelossa rinnastettavien henkilötietojen käsittelyn (2 momentti), tekee sääntelystä väljää ja käytännössä käsiteltävien henkilötietojen joukko muodostuisi hyvin laajaksi. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan on epäselvää, täyttäisikö valittu sääntelyratkaisu myöskään perustusvaliokunnan edellyttämän tarkkarajaisuuden vaatimusta. Oikeusministeriö pitää lausuntonsa mukaan tarpeellisena arvioida ehdotettua sääntelyratkaisua 4 §:n osalta vielä tarkemmin jatkovalmistelun aikana.

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan ehdotuksen 4 pykälään sisällytettyyn luettelon uudet perustiedot on jatkovalmistelussa perusteltava yksityiskohtaisesti Tullin tehtävien ja toimivallan näkökulmasta. Lausunnon mukaan pelkästään se, että poliisille olisi vastaavanlaisia perustietokenttiä ei ole riittävä perustelu.

2 luvun 5 § - Henkilötietojen käsittely tutkintatehtävissä

Sisäministeriö pitää 5 §:n 3 momentissa ehdotettua henkilötietojen merkityksellisyyden arviointia koskevaa sääntelyä kannatettavana. Myös poliisin henkilötietolain valmistelussa on arvioitu tarpeelliseksi selventää nykytilaa nostamalla henkilötietojen merkityksellisyyden arvioimiseksi vaadittava henkilötietojen käsittely lakitasoisen sääntelyn piiriin.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan pykäläluonnoksen 2 momentissa on asianmukaisesti tarkennettu rekisteröivät henkilöryhmät, mutta pykäläluonnoksen 3 momentin tarkoitus jää epäselväksi. Lisäksi lausunnon mukaan tulee ottaa huomioon henkilötietojen käsittelyä ohjaavat yleiset periaatteet, joiden mukaan käsiteltävien henkilötietojen tulee olla tarpeellisia, asianmukaisia ja olennaisia, eikä niiden tule olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnon mukaan ehdotuksen 3 momentin säännös Tullin oikeudesta käsitellä tietoja niiden merkityksellisyyden arvioimiseksi ei oikeudellisesti ole yksistään nykytilaa selkeyttävä. Juridisesta näkökulmasta se voidaan ymmärtää myös tietojenkäsittelyä laajentavaksi. Lausunnon mukaan käytännössä lainkohta mahdollistaa hyvin laajan tietojenkäsittelyn, jonka rajoitukset jäävät avoimiksi. Lainkohdassa ei myöskään mitenkään rajoiteta käsiteltävien tietojen tietojoukkoa. Lausunnossa esitetyn mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissakaan ei riittävän yksiselitteisesti käsitellä kaikkia niitä Tullin toimivaltuuksia, joita varten momentin mukaista käsittelyä tehtäisiin. Siksi näyttääkin siltä, että säännöksen tarkoitus olisi sallia laaja erilaisten tietojen käyttö analyysitoimintaan. Valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnon mukaan näin väljästi muotoiltuna säännös ei vastaa rikosasioiden tietosuojadirektiivin määräyksiä eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä asetettuja vaatimuksia. Täten lainkohdassa olisi tarpeen tarkentaa ja rajoittaa käsittelyn tarkoituksia sekä käsiteltävien tietojen sisältöä tuomalla myös yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittuja rajoituksia säännökseen.

Myös tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan esitetty 5 §:n 3 momentti merkitsisi huomattavaa laajennusta Tullin nykyiseen henkilötietojen käsittelyyn. Lausunnon mukaan myös esityksen perustelujen mukaan rekisteriin tallentuisi väistämättä suuriakin määriä myös henkilötietoja, jotka olisivat Tullin tehtävien kannalta merkityksettömiä. Lausunnossa nähdään, että käytännössä ehdotettu säännös mahdollistaisi Tullille rajoittamattoman oikeuden rekisteröidä tietojärjestelmään suuria määriä henkilötietoja, ilman niiden käyttötarkoituksen, sisällön tai rekisteröimisen edellytysten määrittelemistä. Lausunnon mukaan täten esitetty säännös on perusteiltaan kestävä, koska Tullilla ei ole toimivaltaa käsitellä ja rekisteröidä henkilötietoja ehdotetulla tavalla. Toimivaltaa Tullin toimenpiteisiin ei voida luoda pelkästään henkilötietojen käsittelyä koskevalla säännöksellä. Esitetty säännös on lausunnon mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä sekä perustuslakivaliokunnan vakiintuneesta lausuntokäytännöstä poikkeava ja direktiivin 4 artiklan (1b, 1c ja 1 d), 6 artiklan, 8 artiklan 2 kohdan, 20 artiklan vastainen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies yhtyy lausunnossaan tietosuojavaltuutetun esittämään kritiikkiin tästä säännösesityksestä ja katsoo, että mittava henkilötietojen rekisteröinti jopa puolen vuoden ajaksi täysin ilman arviota tiedon käyttötarkoituksen, sisällön tai rekisteröimisen edellytysten täyttymisestä on ristiriidassa tietosuojadirektiivin ja perustuslakivaliokunnan kannanottojen kanssa.

2 luvun 6 § - Tutkintatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältö

Oikeusministeriön lausunnon mukaan ehdotetun 1 momentin 3 kohdan sanamuotoa olisi syytä arvioida vielä tarkemmin. Kohdan sanamuodosta käy ilmi, että sen mukaisesti käsiteltävien henkilötietojen käyttötarkoitus olisi toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaaminen. Tätä voidaan lausunnon mukaan sinänsä pitää perusteltuna. Oikeusministeriö kuitenkin toteaa, että pykälän valossa ensinnäkin jää kuitenkin epäselväksi, mitä henkilöryhmiä ”toimenpiteen kohteena oleva henkilö” kattaisi. Toiseksi perusteluista jää epäselväksi, mistä syystä yleensäkin terveydentilaa ja erityisesti sairauden hoitoa koskevien tietojen käsittely olisi välttämätöntä, ottaen huomioon Tullin tutkintavaltuuksiin kuuluvien rikosten luonteen. Lisäksi 3 kohdan yksityiskohtaisista perusteluista käy ilmi, että Tulli saisi käsitellä siinä tarkoitettujen tietojen osana myös sellaisia tietoja kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta, jotka eivät kuulu erityisiin henkilötietoryhmiin, sekä tietoja, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta. Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että ainakin viimeksi mainitut kuuluvat perustuslakivaliokunnan tarkoittamiin arkaluonteisiin henkilötietoihin.

Sisäministeriö pitää perusteltuna sitä, että pykälässä mainitut tietosisällöt kattavat kaikki Tullin tehtävissä tarpeelliset tiedot, mukaan lukien kuulutus-, turvallisuus- ja tuntomerkkítiedot. Sisäministeriö tuo esiin, että pykälän perusteluista ei käy ilmi, onko esityksen tavoitteena siirtää poliisin rekisterinpittoon voimassa olevan poliisin henkilötietolain nojalla talletettavat tuntomerkki-, kuulutus- ja turvallisuustiedot Tullin rekisterinpitovastuulle. Sisäministeriön näkemyksen mukaan poliisin rekisterinpittoon nykyisen lainsäädännön mukaan talletettavat tiedot olisi jatkossakin tarkoituksenmukaista keskittää nykyistä vastaavasti poliisin rekisterinpittoon. Erityisen tärkeää on, että tuntomerkkítiedot säilyvät poliisin rekisterinpidossa. Tuntomerkkítietojen sirpaloituminen useiden eri viranomaisten rekistereihin saattaisi poliisiosaston arvion mukaan vaikeuttaa rikostorjuntatyötä. Rekisterinpidon siirtäminen Tullille aiheuttaisi sisäministeriön lausunnon mukaan myös muutoksia tiedonhallinta- ja tiedonluovutuskäytäntöihin sekä mahdollisesti merkittäviä muutostarpeita poliisin tietojärjestelmiin. Mikäli muiden kuin tuntomerkkítietojen rekisterinpitovastuu esitetään siirrettäväksi Tullille, olisi ehdotettu muutos perusteltava ja muutoksen taloudelliset ja muut vaikutukset arvioitava yksityiskohtaisemmin jatkovalmistelussa. Tarvittavien tietojärjestelmämuutosten kustannuksista ja muista mahdollisista kustannuksista vastaisi sisäministeriön näkemyksen mukaan Tulli ehdotettuna rekisterinpitäjänä.

Myös poliisihallitus on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota hallituksen esitysluonnoksen 6 ja 35 pykälisiin, joiden perusteella pääosa tällä hetkellä poliisin rekisterinpidossa olevista poliisiasian tietojärjestelmän tiedoista (tuntomerkki-, kuulutus- ja turvallisuustiedot mukaan lukien) siirtyisivät kokonaisuudessaan Tullin rekisterinpittoon. Näin merkittävän muutoksen tarpeellisuutta ei ole lausunnon mukaan ehdotuksessa perusteltu, eikä sen vaikutuksia arvioitu. Poliisihallitus esittää, että nykyisin poliisin rekisterinpittoon tallennettavat poliisiasian tietojärjestelmän tiedot jatkossakin olisivat poliisin rekisterinpidossa. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan erityisesti ehdotetun kaltainen tuntomerkkítietojen rekisterinpidon muutos on rikosperusteisten tuntomerkkítietojen osalta tarpeeton, koska pakkokeinolain nojalla taltioitujen tuntomerkkítietojen käsittelystä vastaisi jatkossakin esitutinnan yleistoimivaltaisena viranomaisena poliisi. Käytännön osoituksena poliisin roolista yleistoimivaltaisena esitutkinta- viranomaisena, sekä keskeisimpänä rikostorjuntaviranomaisena on se, että poliisille on asianmukaisissa toimivaltuuslaeissa annettu eräänlainen yleiskoordinaatio ja otto-oikeus muiden esitutkinta- viranomaisten käsiteltävinä oleviin rikosasioihin. Keskeisten rikostorjunnallisten tietojen sirpaloituminen usean eri viranomaisen rekistereihin myös vaikeuttaisi rikostorjuntatyötä tarpeettomasti. Lausunnon mukaan ehdotetun kaltainen muutos voisi aiheuttaa myös merkittäviä ja laajoja muutoksia tiedonhallintaan ja -luovutuskäytäntöihin, nykyisiin ja myös tuleviin poliisin tietojärjestelmiin, sekä näiden välityksellä myös tietojen tehokkaaseen yhteiskäyttöön. Poliisihallituksen mukaan asiaan tulee jatkoval-

mistelussa kiinnittää huomiota asianmukaisesti perustellen ja mahdollisten muutosten vaikutukset arvioiden. Yksi vaihtoehto olisi lausunnon mukaan selkeyttää rekisterinpitovastuiden jakautumista laki-luonnoksen 35 §:ssä.

2 luvun 7 § - Henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi

Valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnon mukaan 7 pykälän myötä sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys sekä tietojen käyttötarkoitussidonnaisuus näyttäisivät nykyiseen sääntelyyn nähden heikenevän ongelmallisella tavalla. Rikostiedustelussa käytettävän tiedustelurekisterin osalta säännöksessä ei ole nykyisen Tullin tiedustelurekisteriä koskevan säännöksen tapaan rajoitettu käsiteltäviä tietoja. Lausunnon mukaan laajakin tietojen käsittely rikostiedustelun (ja muun tiedustelun) tarkoituksessa on sallittua, mutta vain tiukoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä ja EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivissä tarkoitettuina ehdoin. Näihin kuuluvat myös tietojenkäsittelyn ja tiedustelutoiminnan tehokas valvonta jolle taas tiedustelua harjoittavan viranomaisen omaa menettelyä ja dokumentaatiota koskevien säännösten tulee antaa riittävät ja uskottavat perusteet. Valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan pykälän 3 momentissa on esimerkiksi eduskunnan käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen siviilitiedustelulaiksi (HE 202/2017 vp.) verrattuna yleispiirteisesti määritelty Tullin sisäinen päätoksenteko ja toimivaltuudet sekä dokumentaatio rikosanalyysin ja rikostiedustelun osalta. Täten lausunnossa todetaan, että säännösten täsmentäminen tältä osin olisi välttämätöntä.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan ehdotetussa 2 luvussa ongelmallisilta vaikuttavat sen säännökset, jotka merkitsevät poikkeamista rikosasioiden tietosuojadirektiivin 6 artiklasta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, että rekisterinpitäjä erottaa tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan selvästi toisistaan henkilötiedot, jotka koskevat eri ryhmiin kuuluvia rekisteröityä. Tämä huomio koskee erityisesti luvun 7 §:ää, jonka tarkoitus jää lausunnon mukaan hieman epäselväksi. Lisäksi ehdotettu rekisterin tietosisältö merkitsisi lausunnon mukaan huomattavaa laajennusta suhteessa voimassa olevan tullin henkilötietolain 4 §:ään, jossa säädetään tiedustelurekisteristä. Voimassa oleva laki mahdollistaa ainoastaan rikokseen syyllisiksi epäiltyjen ja myötävaikuttamisesta epäiltyjen henkilötietojen tallettamisen rekisteriin. Perustuslakivaliokunta on aiemmin kiinnittänyt huomiota rekisterin tietosisältöön erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen tallettamisen osalta (PeVL 71/2014 vp). Oikeusministeriön arvion mukaan ehdotetun 3 momentin tarpeellisuus on Tullin henkilötietojen käsittelyn osalta kyseenalaista. Oikeusministeriön lausunnon mukaan pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa ei millään tavoin perustella, mistä syystä muiden henkilöryhmien ja erityisesti uhrien, asianomistajien ja todistajien tietojen tallettaminen olisi välttämätöntä. Perusteluissa myös tuodaan esiin, että asianomistaja olisi tullirikosten osalta yleisimmin valtio tai oikeushenkilö. Oikeusministeriö katsoo, että ehdotetun 7 §:n vaikutuksia perustuslain 10 §:n mukaisen yksityiselämän suojan sekä perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan kannalta tulisi arvioida jatkovalmistelun aikana. Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossa tältä osin huomiota myös perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöön, joka ilmenee esitysluonnoksen perusteluista (Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys, s. 61). Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä varmistaa tietojen virheettömyys ja luotettavuus (PeVL 27/2006 vp., s. 2/II) ja liittää tietoon arviot tietojenantajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta (PeVL 51/2002 vp. s. 2/II).

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan 7 pykälän henkilötietojen tallentamiskynnys olisi matala ja säännös jättäisi runsaasti tulkinnanvaraa lain soveltajille. Lausunnon mukaan väljästi ja tulkinnanvaraisesti kirjoitetusta säännöshedotuksesta perusteluineen ei voi saada selkeää käsitystä siitä, mitä tietoja ehdotetun säännöksen perusteella voitaisiin käsitellä ja millä edellytyksillä. Edelleen esityksestä voi saada käsityksen, että esitetyn säännöksen tarkoituksena olisi mahdollistaa myös muiden kuin tietojärjestelmissä jo olevien henkilötietojen käyttö ja siten hankkia viranomaisen tiedonsaantioikeuksien perusteella tietoja vain täsmentymättömiin rikosanalyysin tai rikostiedustelun käyttötarkoi-

tuksiin. Osa rikostiedustelutoiminnan tavoitteista ei kytkeydy suoraan havaittuihin rikoslain tunnusmerkkien mukaisiin yksittäisiin tekoihin, vaan rikollisuuteen astetta yleisemmin. Toimivallan käsitellä henkilötietoja rikostiedustelun käyttötarkoituksessa on perustuttava lakiin. Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan rikostiedustelusta tulisiikin säätää nimenomaisesti. Rikostiedustelun määrittely lainsäädännössä toimisi perustana myös laajemmalle juridiselle arvioinnille siitä, pitäisikö lainvalvontaviranomaisille antaa mahdollisuus hankkia tietoa myös puhtaasti tiedustelullisiin tarpeisiin. Kyse ei tällöin olisi tiedonhankinnasta yksilöidyn rikoksen tai rikoskokonaisuuden selvittämiseksi, esittämiseksi tai paljastamiseksi. Tietosuojavaltuutetun toimisto on 27.2.2018 tehnyt esityksen poliisin toimivaltaa koskevien säännösten tarkistamiseksi nimenomaan rikostiedustelutoimintaa koskevin osin. Tämä olisi otettava lausunnon mukaan huomioon myös Tullin toimivaltuuksia arvioitaessa. Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan esityksen perustelut ovat esitetyn 7 §:n osalta suppeat. Lausunnon mukaan esityksessä jää epäselväksi se, missä määrin näillä muutoksilla on tarkoitus mahdollistaa nykyistä laajempi henkilötietojen käsittely. Ehdotettu sääntely jää yleisluonteiseksi, mikä vastaa- vasti mahdollistaa rekisteröitävien henkilötietojen sisällön ja laajuuden määrittelyn paljolti viranomaisen omin toimin. Perustuslakivaliokunta on pitänyt ongelmallisena sitä, jos säännöksen muotoilu jättää rekisteröitävien henkilötietojen sisällön viime kädessä paljolti viranomaisen omin toimin määriteltäväksi (PeVL 18/2012 vp). Lausunnon mukaan ehdotettua säännöstä ei ole yksityiskohtaisesti arvioitu direktiivin artikloiden 4, 6, 8 ja 20 näkökulmasta. Lisäksi esityksessä ei ole arvioitu ehdotetun sääntelyn vaikutuksia ja riskejä yksityisyyden suojalta direktiivin 27 artiklan tarkoittamalla tavalla. Lausunnon mukaan ehdotettua säännöstä tulee myös arvioida Tullin toimivallan näkökulmasta. Ehdotettu säännös vaatii siten kattavaa jatkovalmistelua. Lausunnon mukaan ehdotetun säännöksen tehokas valvonta olisi käytännössä lähes ylivoimaista. Ehdotettua säännöstä ei esitettyssä muodossa voi pitää Euroopan ihmisoikeus-tuomioistuimen oikeuskäytännössä ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä edellytettynä tarkkarajaisena sääntelynä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausunnon mukaan esityksen perustelujen tulisi olla huomattavasti kattavammat, jotta valittu sanamuoto ”voidaan olettaa syyllistyneen” olisi perusteltu ottaen huomioon, että se on selvästi lievempi kuin direktiivin mukainen ”voidaan vakavin perustein uskoa syyllistyneen tai olevan syyllistymässä” – ilmaisu. Lausunnon mukaan tietosuojavaltuutetun tältä osin esittämä huoli siitä, että säännös johtaisi todennäköisesti laajamittaiseen tarpeettomien henkilötietojen käsittelyyn, on perusteltu.

2 luvun 8 § - Rikosten ennalta estämiseen tai paljastamiseen liittyvien henkilötietojen sisältö

Oikeusministeriön lausunnon mukaan tämä säännös käytännössä tarkoittaisi vieläkin huomattavampaa käsiteltävien henkilötietojen laajennusta, ottaen huomioon, että 7 §:n ja 8 §:n valossa vaikuttaisi siltä, että jopa yksityiselämään liittyviä tietoja voisi tallettaa muistakin kuin varsinaisista rikolliseen toimintaan epäillyistä henkilöistä. Nämä tiedot voisivat 1 momentin 2 kohdan perusteella olla esimerkiksi henkilön kontakteja, elämäntapoja, taloudellista tilannetta, harrastuksia ja muita kiinnostuksen kohteita. Oikeusministeriö pitää perustelulausumaa ja itse pykälää perustuslain 10 §:n mukaisen yksityiselämän suojan kannalta ongelmallisena. Lausunnon mukaan ehdotettuja 7 ja 8 §:ää ei ole myöskään esitysluonnoksessa sen näkemyksen mukaan arvioitu riittävästi suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta. Toiseksi ehdotettujen 7 ja 8 §:n momenttien keskinäinen suhde on osittain ongelmallinen. Esimerkiksi tietojen luotettavuuden arviointia koskeva vaatimus koskisi pelkästään 8 §:ssä tarkoitettuja tietoja, mutta ei sellaisia 7 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joihin vaikuttaisi pykälän sanamuodonkin perusteella liittyvän runsaasti epävarmuustekijöitä. Oikeusministeriön lausunnossaan esittämän arvion mukaan ehdotetut pykäläluonnokset sisältävät siinä määrin ongelmia perusoikeuksien suojan kannalta, että niitä on syytä tarkentaa huomattavasti jatkovalmistelun aikana, minkä lisäksi niiden tarpeellisuutta on eräiltä osin ylipäättään syytä tarkastella kriittisesti.

2 luvun 9 § - Tietolähdetietojen käsittely

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan ehdotetun 9 §:n osalta, että tietolähdetietojen käsittelystä ei sisälly sääntelyä voimassa olevaan Tullia koskevaan lainsäädäntöön, lukuun ottamatta sovellettavia pakkokeinolain säännöksiä. Oikeusministeriö pitää tietolähdetietojen käsittelyä koskevan pykälän sisällyttämistä lakiehdotukseen perusteltuna. Oikeusministeriön arvion mukaan ehdotettu pykälä on kuitenkin liian yleisluontoinen, ottaen huomioon tietolähdetietojen arkaluonteisuuden. Lausunnon mukaan ehdotettua pykälää ja sen perusteluja olisi syytä tarkentaa.

2 luvun 10 § - Henkilötietojen käsittely Tullin muissa lakisäteisissä tehtävissä

Pykälän mukaan Tulli voisi käsitellä lain 4 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja (henkilön perustiedot) muun muassa rajatarkastustehtävää varten. Sisäministeriö pitää sääntelyä Tullin lakisäteiset tehtävät huomioon ottaen asianmukaisena, mutta toteaa lausunnossaan, että rajatarkastusta koskevat tiedot talletetaan vakiintuneen käytännön mukaisesti Rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin.

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että ehdotettu 10 § korvaisi voimassa olevan lain säännökset sellaisista henkilörekistereistä, jotka eivät tarkoita rikosperusteista henkilötietojen käsittelyä. Säännös sisältäisi vain viittauksen muuhun Tullin henkilötietojen käsittelyyn, joka vaikuttaisi kaikilta osin kuuluvan tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan. Tätä ei lausunnon mukaan kuitenkaan tuoda esiin pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa, eikä esitysluonnoksen perusteluissa tehdä selkoa myöskään 10 artiklassa tarkoitettujen henkilötietojen käsittelyn osalta tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisesta oikeusperusteesta.

2 luvun 11 § - Teknisessä valvonnassa saatujen henkilötietojen käsittely

Poliisihallitus pitää säännöstä tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna. Lausunnon mukaan henkilötietoja tulisi voida käsitellä automaattisessa kasvojen tunnistuksessa myös muissa käyttötarkoituksissa, kuten niissä Tullille määrätyissä tehtävissä, joissa tarkoituksena on yleisen turvallisuuden ylläpitäminen. Tunnistekuvien kuuden kuukauden säilytysaika on myös lyhyt varsinkin rikostorjuntatarkoituksessa suoritettavassa käsittelyssä. Lausunnon mukaan pykälästä ja sen yksityiskohtaisista perusteluista ei myöskään käy selkeästi esille voidaanko biometrisiä tietoja käsitellä ilman sidonnaisuutta välttämättömyyteen. Poliisihallituksen mukaan asia on syytä jatkovalmistelussa täsmentää.

Valtioneuvoston oikeuskansleri kiinnitti lausunnossaan huomiota ehdotetun lainkohdan ensimmäisessä virkkeeseen, jossa ei ole lausunnon mukaan rajattu tarkoituksia joihin teknisellä valvonnalla saatuja tietoja saa käsitellä. Lausunnossa todetaan, että kun ehdotettu laki on muuten toteutettu käsittelytarkoituksia koskevana sääntelynä, yhtä tiedonsaantitapaa koskevassa 11 §:ssä olisi selkeyden vuoksi perusteltua tuoda esiin mihin tarkoituksiin teknisellä valvonnalla saatuja tietoja voi lainkohdan pääsäännön mukaan voi käyttää.

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnossa on tuotu esiin, että säännöksestä tulisi välttämättömyyskriteerin lisäksi käydä ilmi direktiivin 10 artiklan edellyttämällä tavalla myös muut tiukat käsittelykriteerit. Lausunnon mukaan yksinomaan hallituksen esityksen perustelujen ei voida katsoa täyttävän tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimusta. Lisäksi lausunnossa viitattiin nykyistä tullilakia koskevaan hallintovaliokunnan mietintöön (HaVM5/2016 ks. myös HE 153/2015 vp), jossa todettiin lain teknistä valvontaa koskevan 28 §:n osalta seuraavaa ”Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tekninen valvonta kohdistuu ennalta määräämättömään henkilö- ja tavaraliikenteeseen. Perustelujen mukaan ehdotetun pykälän nojalla teknistä laitetta ei saa siten käyttää esimerkiksi henkilöön kohdistuvaan suunnitelmalliseen tiedonhankintaan.” Edelleen hallintovaliokunta toteaa, että ”Esityksen käsittelyn yhteydessä on noussut esiin mahdollinen lainsäädännön kehittämistarve kasvontunnistusteknolo-

gian käytön osalta. Hallintovaliokunta katsoo, että asiaa tulee tarkastella kokonaisuutena poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen osalta esimerkiksi omana hankkeenaan tai mahdollisuuksien mukaan poliisin henkilötietolain uudistuksen yhteydessä”. Lausunnon mukaan ehdotettu 2 luvun 11 pykälä vaatii edellä mainituilla perusteilla kattavaa lisävalmistelua.

2 luvun 12 § - Yhteensopiva henkilötietojen käsittely

Oikeusministeriön lausunnon mukaan pykälän suhde käsittelytarkoituksiin jää joiltakin osin liian väljäksi ja epäselväksi. Tämä koskee erityisesti suhdetta edellä kommentoituun 7 §:ään, johon yhdistettynä 12 § vaikuttaisi laajentavan kaikkien henkilöryhmien osalta entisestään 7 §:ssä tarkoitettujen henkilötietojen käsittelytarkoituksia. Toiseksi lausunnon mukaan pykälä on linkitetty lähes kaikkiin käsittelytarkoituksiin koskeviin 2 luvun pykäliin lukuun ottamatta tutkintatietoja. Ehdotettu erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä koskeva 3 momentti jättää niiden tietosisällön avoimeksi ja yksilöimättömäksi. Tältä osin oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 11 §:ssä tarkoitettu kasvojentunnistus merkitsisi uudenlaista erityiseen henkilötietoryhmään kuuluvien biometristen tietojen sekä perustuslakivaliokunnan arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä. Myös ehdotettu 1 momentin johdantolause, joka viittaa tässä laissa tai muualla laissa säädettyyn, jättää soveltamisalan epäselväksi. Lausunnon mukaan ehdotettua sääntelyä ei voida pitää kovin tarkkarajaisena.

Sisäministeriö kiinnitti lausunnossaan huomiota pykälän 1 momentin 1 kohtaan, jonka perusteluiden mukaan Tulli voisi käsitellä tietoja rikoksen ennalta ehkäisemiseksi ja paljastamiseksi. Perusteluista poiketen pykälän 1 momentin 1 kohta on lakiluonnoksessa kirjattu muotoon "tullirikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi". Sisäministeriö esitti lausunnossaan, että kohdan muotoilu muutettaisiin koskemaan yksittäisen tullirikoksen ennalta estämistä ja paljastamista, jolloin kohta vastaisi perusteluja ja olisi yhdenmukainen poliisin henkilötietolakiluonnoksen vastaavan säännöksen kanssa. Sisäministeriö kiinnitti lausunnossaan huomiota myös pykälän 1 momentin 6 kohtaan, jonka mukaan Tulli voisi käsitellä tietoja Tullin toimivaltaan kuuluvan kansalliseen turvallisuuteen liittyvän tehtävän suojaamiseksi. Sisäministeriön näkemyksen mukaan kansallisen turvallisuuden suojaaminen on turvallisuusviranomaisten yhteistehtävä, jota ei ole tarkoituksenmukaista jaotella eri viranomaisten toimivaltaan kuuluviin tehtäviin. Muotoilu näyttäisi lisäksi rajoittavan henkilötietojen käsittelyn kansalliseen turvallisuuteen liittyvän tehtävän suojaamiseen sen sijaan, että tietoja voitaisiin käsitellä yleisemmin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Sisäministeriö esitti lausunnossaan 6 kohdan muotoilua muutettavaksi muotoon "kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi".

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti huomiota 3 momenttiin, joka lausunnon mukaan jää liian yleiselle tasolle.

3 luku - Tietojensaantioikeudet

Sisäministeriö tuo lausunnossaan esiin, että ehdotettu tiedonsaantioikeuksia koskeva sääntely vastaa poliisin henkilötietolain valmistelussa omaksuttua ratkaisua, jonka mukaan tiedonsaantioikeuksia koskeva sääntely säilytettäisiin pääosin nykyisessä muodossaan siltäkin osin kuin tietojen luovuttamisesta säädetään myös luovuttavaa viranomaista koskevassa laissa. Toisin kuin esimerkiksi Rajavartiolaitoksen henkilötietolakiluonnoksessa, ehdotuksessa ei esitetä luovuttavaksi kaksinkertaisesta tiedonluovutus-sääntelystä. Sisäministeriön käsityksen mukaan tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että Tullin, poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolakien tiedonvaihotosäännösten tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaisia, jotta vältettäisiin mahdolliset tulkintaongelmat.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksessa säädettäisiin sekä henkilötietojen

vastaanottamisesta että luovuttamisesta. Tältä osin oikeusministeriö toteaa, että salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevat säännökset voidaan sijoittaa joko tietoa luovuttavaa viranomaista tai tämän toimintaa koskevaan lakiin taikka tietoja saavaa viranomaista tai tämän toimintaa koskevaan lakiin. Molempiin niitä ei tulisi kirjoittaa. Oikeusministeriö yleisesti ottaen pitää kannatettavana, että tietojen luovutettavuutta ja tiedonsaantia koskevista säännöksistä pyrittäisiin mahdollisuuksien mukaan karsimaan niin sanottua kaksinkertaista sääntelyä. Oikeusministeriön lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että ehdotuksessa valittua ratkaisua ei ole perusteltu 3 luvun yksityiskohtaisissa perusteluissa, joissa vain todetaan, että säännökset on päätetty toistaiseksi säilyttää.

Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnon mukaan ehdotukset koskien henkilötietojen käsittelyä rikosten syyteharkintaan saattamisessa ovat kannatettavia ehdotuksen perusteluiden mukaisesti.

Verohallinnon lausunnossa on tuotu esiin, että tietojen luovuttamiseen liittyvät säännökset Tullin ja Verohallinnon välillä ovat hajautettuna eri lakeihin ja sisältävät osittain päällekkäisyyksiä. Verohallinnon mukaan sääntely edellyttää jatkossa uudistamista ja selkiyttämistä, missä yhteydessä voidaan huomioida erityisesti EU:n tietosuojauudistuksen ja kansallisen lainsäädännön uudistamisen linjaukset, mukaan lukien valmisteilla olevan tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön uudistamisen.

Hätäkeskuslaitos katsoo, että esityksessä tulisi luopua kaksinkertaisesta tiedonluovutussääntelystä. Hätäkeskuslaitoksen lausunnon mukaan, koska rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta, niin tiedon luovuttamista koskevien säännösten tulisi pääsääntöisesti olla rekisterinpitäjän lainsäädännössä, jollei muulle ratkaisulle ole perusteltua syytä.

Väestörekisterikeskus katsoo esitetyn säätelyn tältä osin asianmukaiseksi eikä sillä ole huomauttamista valmisteltuihin lakiehdotuksiin.

3 luvun 13 § Tullin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Rikosseuraamuslaitos on kiinnittänyt huomiota lausunnossaan pykälän 1 momentin 7 kohtaan, jonka mukaan Tullilla olisi oikeus saada tarvittavat tiedot tullirikostorjuntaa varten. Rikosseuraamuslaitos katsoo, että tietojen luovuttamista koskevan pykälän sisällyttäminen ehdotettuun lakiin on perusteltua sen varmistamiseksi, etteivät mahdolliset Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietojen käsittelystä annettuun lakiin tehtävät muutokset aiheuta Tullin ja Rikosseuraamuslaitoksen välisen tietojenvaihdon ennakoimattomia vaikeutumista.

Valtiovarainministeriön julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniinen osasto on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota pykälän 1 momentin 9 kohtaan, jonka mukaan Tullilla on oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten tarpeellisia tietoja väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009, jäljempänä väestötietolaki) 13—17 §:ssä tarkoitetut tiedot tullin- ja verovalvontaa, verotusta, perintää sekä tullirikostorjuntaa varten. Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniinen osasto tuo esiin, että tietojen luovuttaminen väestötietojärjestelmästä on mahdollista jo väestötietolain 29 §:n nojalla. Olettaen, että Tullin tehtävistä on säädetty laissa, ei ole tarpeen säätää erikseen tarpeellisten tietojen luovuttamisesta. Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniinen osasto kehottaa ehkäisemään kaksinkertaisen tietojenluovutuksen sääntelyä. Väestötietolain 47 §:ssä säädetään myös, että tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla. Erillinen sääntely ei tästäkään syystä ole tarpeen. Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniinen osasto pitää väestötietojärjestelmää koskevaa 13 §:n 9 kohtaa tarpeettomana jo ennen julkisen hallinnon tiedonhallintaa koskevaa uudistusta.

Sisäministeriö on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota ehdotetun 13 §:n 1 momentin 19 kohtaan, jonka mukaan Tullilla olisi oikeus saada, tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tarpeellisia tietoja rekistereistä siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, hätäkeskustietojärjestelmästä hätäkeskusviranomaisen sekä hätäkeskustietojärjestelmää käyttävien viranomaisten tallettamat tiedot henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisista tiedoista (myöh. varo-tiedot). Sisäministeriön mukaan, jos tiedonsaantioikeuksia annettaisiin muillekin kuin laissa tällä hetkellä tarkoitetuille viranomaisille, hätäkeskustoiminnasta annetun lain asianomaista kohtaa (nykyisin 17 §:n 1 mom. 7 kohta) tulisi mahdollisesti tarkastella uudelleen siitä näkökulmasta, onko se riittävän tarkkarajainen yksityisyyden suojan turvaamiseksi ja muutoin tietosuojan kannalta. Varo-tietojen tarkempi erittely ja viranomaiskohtaisten tarpeiden tarkentaminen perustelisivat paremmin kunkin viranomaisen, kuten esimerkiksi Tullin, tiedonsaantioikeutta ao. tiedoista. Edelleen olisi kuitenkin hyvä selvittää, riittäisikö tiedonsaantioikeus poliisin henkilörekistereistä sen tiedon saamiseksi, mitä hätäkeskustietojärjestelmästä kaavaillaan saatavaksi, jolloin kaavailtu tiedonsaantioikeus hätäkeskustietojärjestelmästä voitaisiin poistaa. Mikäli Tullille annettaisiin oikeus hätäkeskustietojärjestelmän tietoihin kaavaillulla tavalla, merkitsee se myös kysymyksiä aiheutuvien kustannusten maksajasta sekä Hätäkeskuslaitoksen mahdollisuudesta valvoa hätäkeskustietojärjestelmän käyttöä. Sisäministeriö toteaa osaltaan aiempan lausuntoonsa (voimassa olevaa henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettua lakia (639/2015) koskevan lausuntokierroksen yhteydessä, SMDno-2014-2104) viitaten, että kysymykset sääntelyn tarkkarajaisuudesta yksityisyyden suojan turvaamiseksi ja muutoin tietosuojan kannalta, aiheutuvien kustannusten maksajasta sekä Hätäkeskuslaitoksen mahdollisuudesta valvoa hätäkeskustietojärjestelmän käyttöä, ovat yhä aiheellisia ja niihin tulisi lakia säädettäessä ottaa kantaa. Esimerkiksi sääntelyn tarkkarajaisuuden näkökulmasta on huomattava, että hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa (17 § 2 mom.) eri viranomaisten oikeutta käyttää varo-tietoja on rajattu viranomaisen oman toimialan tehtäviin ja varo-tietojen käyttö tapahtuu rikosoikeudellisen virkavastuun puitteissa. Nämä ovat asioita, joita ei voine jättää pelkästään sopimuksenvaraisiksi, vaan ne edellyttävät sääntelyä laissa. Sisäministeriö pitää sinänsä kannatettavana, että hätäkeskustietojärjestelmän em. ns. varo-tietoja voidaan käyttää hyväksi varmistamaan turvallisuutta. Laajentamalla eri viranomaisten oikeutta varo-tietojen käyttöön ei kuitenkaan saa vaarantaa Hätäkeskuslaitoksen toimintaa muilla kuin sille erikseen hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa säädetyillä tehtävillä. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että käytössä tulisi olla jonkinlainen tekninen yhteys hätäkeskustietojärjestelmään, joka mahdollistaisi sille viranomaiselle, jolla on tiedonsaantioikeus, omatoimiset kyselyt järjestelmästä.

Hätäkeskuslaitoksen lausunnon mukaan ehdotus luovuttaa hätäkeskustietojärjestelmässä olevia tietoja Tullin käyttöön on vastoin sekä em. käyttötarkoitussidonnaisuutta että lakia hätäkeskustoiminnasta.

Valtiovarainministeriön julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniinen osasto kiinnittää edelleen huomiota 13 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan Tullilla on oikeus saada 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot maksutta, jollei laissa toisin säädetä. Väestötietojärjestelmän tietopalvelujen maksullisuudesta tai maksuttomuudesta säädetään väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) sekä Väestörekisterikeskuksen suoritteiden maksuista vuosina 2017 ja 2018 annetussa valtiovarainministeriön asetuksessa (1396/2016, jäljempänä maksuasetus). Väestötietolain 72 §:ssä säädetään, että rekisterihallinnon viranomaisen on perittävä väestötietolain perusteella tuottamastaan suoritteesta tai palvelusta maksu siten kuin siitä erikseen säädetään tai määrätään. Suoritteiden maksullisuudesta tai maksuttomuudesta säädetään tarkemmin maksuasetuksessa. Maksuasetuksessa viranomaisille annettavat suoritteet jaetaan vakio- ja muutoisiksi ja muihin suoritteisiin. Vakio- ja muotoiset ovat viranomaisille maksuttomia, mutta ei-vakio- ja muotoisista suoritteista peritään omakustannehintaa vastaava maksu. Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniinen osasto pitää tärkeänä, että myös Tullilta voidaan periä omakustannehintaa vastaava maksu, mikäli sille tuotetaan muita kuin vakio- ja muotoisia palveluita. Mikäli väestötietolain 72 §:n sääntely yhdessä maksuasetuksen kanssa ohittaa 13 §:n

2 momentissa säädetyn maksullisuuden pääsäännön, muutokset eivät tältä osin ole tarpeen. Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniinen osasto pitää kuitenkin hyvänä, että 13 §:n 2 momentin suhdetta muuhun maksuja koskevaan sääntelyyn tarkennettaisiin yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Väestörekisterikeskus näkee myönteisenä, että lakiehdotukseen henkilötietojen käsittelystä Tullissa on säädös Tullin velvoitteesta antaa asianomaiselle rekisterinpitäjälle tietoja saamiensa henkilötietojen käsittelystä.

3 luvun 17 § - Henkilötietojen luovuttaminen toiselle henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle

3 luvun 18 § Muu henkilötietojen luovuttaminen viranomaisille

Sisäministeriö pitää ehdotettuja luovutussäännöksiä kannatettavina. Ehdotettu 18 §:n 1 momentin 5 kohta näyttäisi kuitenkin sisältävän osittain päällekkäisiä säännöksiä 17 §:n kanssa. Esimerkiksi 5 kohdassa mainittu kansallisen turvallisuuden suojaaminen kuuluu ehdotetun rikosasioiden tietosuojalain (HE 31/2018 vp) 1 §:n mukaisiin käsittelytarkoituksiin. Sisäministeriö esittää, että 17 ja 18 §:n säännöksiä tietojen luovuttamisesta poliisille täsmennettäisiin jatkovalmistelussa yhteistyössä sisäministeriön kanssa.

Myös suojelupoliisi on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota siihen, että lakiluonnoksen 17 § on tarkoitus kattaa kaikki tietojen luovutus rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluviin henkilötietojen käsittelytarkoituksiin ja täten jää epäselväksi, mitä kansallisen turvallisuuden alaan kuuluvaa tiedon luovutusta voisi sisältyä 18 §:n 1 momentin alakohdan 5 alaisuuteen.

Hätäkeskuslaitoksen lausunnon mukaan Tullin osalta ei ole tarvetta syöttää laajemmin resurssitietoja järjestelmään, kuten pykälän 3 kohdassa esitetään. Perusteluissa mainittujen meripelastustehtävien osalta Hätäkeskuslaitoksen mukaan hälytyksistä vastaa meripelastuksen johtokeskus. Mikäli meripelastustehtävää koskeva ilmoitus on tullut Hätäkeskuslaitokselle, se välitetään hätäkeskustietojärjestelmän avulla meripelastuksen johtokeskukselle. Meripelastuslain 4 § 1 momentin perusteella on sovittu toimintamalli, jonka mukaisesti meripelastuksen johtokeskus hälyttää "merelliset yksiköt" ja Hätäkeskuslaitos "pyöräyksiköt". Jos Tullin yksiköitä on ennalta syötettynä meripelastustehtävän vasteeseen Rajavartiolaitoksen toimesta, nekin saavat hälytyksen. Lisäksi Hätäkeskuslaitoksen mukaan ehdotetun lain 6 §:n 3 kohdan mukaiset tiedot eivät vastaa hätäkeskustoiminnan 17 § 1 momentin 7 kohdan mukaisia tietoja. Tällöin samasta asiasta olisi säädös kahdessa eri laissa eri sanoin ilmaistuna. Hätäkeskuslaitoksen lausunnon mukaan tätä ei voi pitää hyvänä lainsäädäntötekniikkana, sillä se johtaa siihen, että Tulli voi luovuttaa hätäkeskustietojärjestelmään tietoja, joita lain mukaan sinne ei saa tallentaa. Hätäkeskuslaitoksen mukaan ehdotus siitä, että Tullin henkilöresursseja tallennettaisiin hätäkeskustietojärjestelmään, on vastoin järjestelmän käyttötarkoitusta. Järjestelmään tallennetaan vain tiedot hälytettävistä yksiköistä, ei henkilöistä.

Rikosseuraamuslaitoksen lausunnon mukaan laissa henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa ei ole säädetty Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada tietoja Tullilta. Tämän vuoksi Tullin henkilötietolaissa oleva riittävän tarkkarajainen ja yksilöity pykälä Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada tietoja on edelleen perusteltu.

4 luku – Henkilötietojen luovuttaminen

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että esitysluonnoksen lakiehdotus sisältää varsin yksityiskohtaiset säännökset Tullin henkilötietojen luovuttamisesta. Oikeusministeriö pitää yksityiskohtaista sään-

telyä henkilötietojen luovuttamisen osalta tarpeellisenä, ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön sekä julkisuuslaista seuraavat vaatimukset. Tietojen luovuttamista koskevien säännösten osalta täsmennettäisiin, mille viranomaisille ja mihin käsittelytarkoituksiin henkilötietoja saisi luovuttaa. Tämä on myös oikeusministeriön näkemyksen mukaan välttämätöntä. Lausunnon mukaan siitä huolimatta, että säännöksen johdantolause on sidottu käsittelytarkoituksia koskeviin pykäliin, luovutettavien henkilötietojen joukko on ehdotetuissa säännöksissä huomattavan laaja, ja ulkopuolelle on rajattu pelkästään tietolähdetiedot sekä muiden kuin lainvalvontaviranomaisten osalta teknisen valvonnan tiedot. Ainoastaan ehdotetun 20 §:n osalta tietojen luovutuskriteereitä tarkennetaan erikseen muualla laissa. Esitysluonnoksen mukaan tavoitteena olisi säätää käsittelytarkoitusten osalta nykyistä täsmällisemmin siten, että käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate toteutuisi johdonmukaisesti Tullin eri tietojärjestelmissä. Oikeusministeriö lausuntonsa mukaan pitää tavoitetta tärkeänä, mutta sen arvion mukaan tavoite ei kaikilta osin toteudu pykäläluonnoksissa. Tämä huomio liittyy erityisesti tietojen luovuttamista koskeviin säännöksiin.

Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnon mukaan ehdotukset koskien henkilötietojen käsittelyä rikosten syyteharkintaan saattamisessa ovat kannatettavia ehdotuksen perusteluiden mukaisesti.

5 luku – Henkilötietojen poistaminen ja arkistointi

Sisäministeriö pitää lausuntonsa mukaan tarkoituksenmukaisina tietojen säilytysaikoihin esitettyjä muutoksia, joilla tietojen poistamista koskevat säännökset saatettaisiin vastaamaan poliisin henkilötietolakiuudistuksessa valmisteltuja säännöksiä. Henkilötietojen säilytysaikojen yhdenmukainen sääntely poliisin tietojen kanssa on tärkeää etenkin siltä osin, kun tietoja käsitellään vastaaviin käsittelytarkoituksiin ja samoissa tietojärjestelmissä. Sisäministeriö kiinnitti launnossaan huomiota, että lakiehdotuksessa ei vaikuttaisi oleva poistosäännöstä 10 §:ssä tarkoitetuille tiedoille, joita voidaan käsitellä Tullin muissa lakisäätöissä tehtävissä.

Oikeusministeriö kiinnittää yleisesti huomiota siihen, että ehdotettuihin säännöksiin sisältyy osin hyvinkin pitkiä säilytysaikoja, erityisesti 26 §:ään ja 27 §:ään. Vaikka sääntely osin perustuukin voimassa olevaan lainsäädäntöön, poikkeuksellisen pitkät säilytysajat tulisi perustella asianmukaisesti, ottaen huomioon EU:n uuden tietosuojalainsäädännön asettamat vaatimukset ja toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Lausunnon mukaan erityisesti ehdotetun 26 §:n osalta yksityiskohtaisissa perusteluissa tuodaan esiin, että säilytysaikana kymmenen vuotta perustuu voimassa olevan lain tiedustelurekisterin tietojen säilytysaikaan, mutta jatkossa se koskisi laajempaa tietosisältöä. Launnossa kiinnitetään huomiota, että tätä ei perustella mitenkään. Oikeusministeriö viittaa edellä ehdotettuun 7 §:ään liittyviin oikeusturvariskeihin, ja katsoo, että poistoaikaa koskevaa säännöstä tulisi arvioida uudelleen perusoikeussääntelyn sekä siihen liittyen perusoikeuksien rajoitustoimenpiteen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta koskevien vaatimusten näkökulmasta.

Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnon mukaan ehdotukset rikosasioiden asianosaisten henkilötietojen poistamisesta ja arkistoinnista ovat kannatettavia perusteluiden mukaisesti.

5 luvun 28 § - Teknisessä valvonnassa saatujen tietojen poisto

Oikeuskanslerinvirasto tuo launnossaan esiin, että kun lainkohta on tietyllä tavalla hankittua tietoa koskeva erityissäännös, esitettyä lakia voi tulkita niin, että teknisessä valvonnassa saatu tieto on poistettava 5 luvun 28 §:n mukaisessa määräajassa myös silloin, kun tieto on esimerkiksi rikosasiaan liittyvä henkilötieto tai muu laissa tarkoitettu henkilötieto jolle käyttötarkoituksensa perusteella on säädetty muu pidempi säilytysaika.

6 luku – rekisteröidyn oikeudet

Oikeusministeriö toteaa yleisesti lausunnossaan, että rekisteröidyn tarkastusoikeuden käyttämisen kannalta, riippumatta siitä onko kyse suorasta vai välillisestä tarkastusoikeudesta tietosuojavaikuttetun välityksellä, laista tulisi selkeästi ilmetä, mihin rekistereihin tai henkilötietoryhmiin rajoitukset kohdistuvat.

6 luvun 32 § - Tarkastusoikeuden rajoittaminen

Oikeusministeriön lausunnon mukaan 32 §:ssä ehdotettu rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittaminen vaikuttaisi soveltamisalaltaan vastaavan pääosin voimassa olevan Tullin henkilötietolain 29 §:ää. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota 1 momentin 1 kohdan osalta siihen, että kokonaisuutena lakiehdotuksen 7-9 §:ssä tarkoitettujen henkilötietojen tietosisältöä ehdotetaan laajennettavaksi huomattavasti suhteessa voimassa olevaan lakiin, ja esimerkiksi 7 §:n osalta herää kysymys, missä määrin sen sisältö tarkoittaisi käytännössä havaintotietojen käsittelyä ja tietojen merkityksellisyyden arviointiin liittyvää käsittelyä. Lausunnon mukaan esityksestä jää epäselväksi mistä syystä tarkastusoikeuden rajoituksen laajennusta pidetään välttämättömänä erityisesti uusien henkilötietojen ryhmien osalta. Tarkastusoikeuden ehdotettuja rajoituksia ei myöskään ole arvioitu rikosasioiden tietosuojadirektiivin 15 artiklassa esitettyjen rajoitusperusteiden valossa.

Sisäministeriö on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota, ehdotetun 1 momentin 1 kohtaan, jonka mukaan rekisteröidyllä ei olisi suoraa tarkastusoikeutta 7-9 §:ssä tarkoitettuihin rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi käsiteltäviin henkilötietoihin eikä tietolähdetietoihin. Tältä osin esitys eroaa poliisin henkilötietolain valmistelussa tarpeellisiksi arvioiduista rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoituksia koskevista säännöksistä. Sisäministeriön mukaan poliisin henkilötietolain valmistelussa on arvioitu, että kaikkia poliisin rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi käsittelemiä henkilötietoja ei ole mahdollista sulkea rekisteröidyn suoran tarkastusoikeuden ulkopuolelle. Nykyistä epäiltyjen tietojärjestelmää vastaavat tiedot ja rikosten sarjoittamiseen käytettävät tiedot olisivat kuitenkin poliisin henkilötietolakiuonnoksen mukaan edelleen suoran tarkastusoikeuden ulkopuolella. Sisäministeriö nosti lausunnossaan lisäksi esiin, että ehdotettu 1 momentin 3 kohta ei sisällä havainto- tai tietolähdetietoja, joita voidaan käsitellä myös muihin kuin 7-9 §:n mukaisiin käsittelytarkoituksiin.

Myös Poliisihallitus esittää lausunnossaan, että pykälän 2 kohtaan rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamisesta lisättäisiin havainto- tai tietolähdetiedot. Poliisin vastaavan pykälän luonnoksessa on erikseen mainittuna havainto- tai tietolähdetiedot. Tällä pyritään varmistamaan kuuden kuukauden havaintotietojen ja ns. juttukohtaisten havaintojen samanlainen kohtelu tarkastusoikeutta käytettäessä. Samalla pyritään varmistamaan muussa kuin itse tietolähdetietojen käsittelytarkoituksessa (esim. rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen) käsiteltävien tietolähdetietojen (tietolähteen antamien tietojen) rajautuminen tarkastusoikeuden ulkopuolelle.

6 luvun 33 § - Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen

Oikeusministeriön lausunnon mukaan lakiehdotuksen 6 luvun 33 §:n osalta on syytä arvioida jatkovalmistelun aikana liikkumavaran käyttöä ja säännöksen sanamuotoa tarkemmin. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota 23 artiklan 1 kohtaan, jonka mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan lainsäädäntötoimenpiteellä rajoittaa muun muassa 18 artiklassa säädettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia, säädettyjen velvollisuuksien ja oikeuksien soveltamisalaa, jos kyseisessä rajoituksessa noudatetaan keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide, jotta voidaan taata kansallinen turvallisuus, puolustus tai yleinen turvallisuus. Lausunnon mukaan pykälällä suljettaisiin pois tietosuoja-asetuksen 18 artiklan soveltaminen. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa selostetaan, mitä oikeuksia rekisteröity voi vaihtoehtoisesti käyttää. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että pykälän yksityiskohtaisista perusteluista ei

ilmene, millä perusteella rekisteröidyltä evätään oikeus henkilötietojen käsittelyn rajoittamiseen. Jos esimerkiksi perusoikeuden rajoitustoimenpiteen tarkoituksena on yleisen turvallisuuden takaaminen, tämän tulisi lausunnon mukaan ilmetä perusteluista, ja samoin sen, miltä osin henkilötietojen käsittely liittyy yleisen turvallisuuden ylläpitämiseen. Oikeusministeriö huomauttaa, että rajoitustoimenpiteen tulee olla tietosuoja-asetuksen salliman liikkumavaran puitteissa ja varmistaa tällaisissa tilanteissa rekisteröidyn perusoikeuksien toteutuminen. Lisäksi on syytä huomata, että lakiehdotus sisältää vain niukasti tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvaa sitä täydentävää sääntelyä rekisterien tietosisällön tai käsiteltävien henkilötietoryhmien osalta. Lausunnon mukaan tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan vaikuttaisi kuuluvan lähinnä 2 luvun 10 §, ja siihen yhdistettynä ehdotettu 6 luvun 33 § jättää täysin avoimeksi, mitä henkilörekistereitä tai henkilötietoryhmiä rekisteröidyn oikeuden rajoitus koskisi.

7 luku – Erinäiset säännökset

7 luvun 34 § - Erityisten henkilötietoryhmien tietoturva

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että ehdotetun 34 §:n osalta olisi syytä arvioida uudelleen sääntelyn välttämättömyyttä suhteessa tietosuoja-asetukseen ja rikosasioiden tietosuojalakiehdotukseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnon mukaan pykälän perusteluista ei käy ilmi se, että mitkä ovat ne käytännön toimet, joilla turvataan esimerkiksi se, että henkilötietojen käsittelyssä käytettävät tietojärjestelmät, laitteet ja ohjelmistot ovat tietoturvallisia (kohta 1), miten henkilötiedot on suojattu asiattomilta pääsiltä (kohta 2) ja mitä ovat ne muut tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet (kohta 3), joilla varmistetaan, että henkilötietojen käsittely voidaan hoitaa tietoturvallisella ja yksityisyyden suoja turvaavalla tavalla. Lisäksi lausunnon mukaan vaikuttaisi siltä, että 34 §:n 3 momentissa ehdotetaan rekisterin pitäjälle sellaisia velvoitteita, jotka sillä on jo muutenkin EU:n tietosuoja-asetuksen perusteella. Sen sijaan rekisterin pitäjän ja käsittelijän vastuista on mahdollista kansallisella lainsäädännöllä säätää.